

Juhani Päivänen

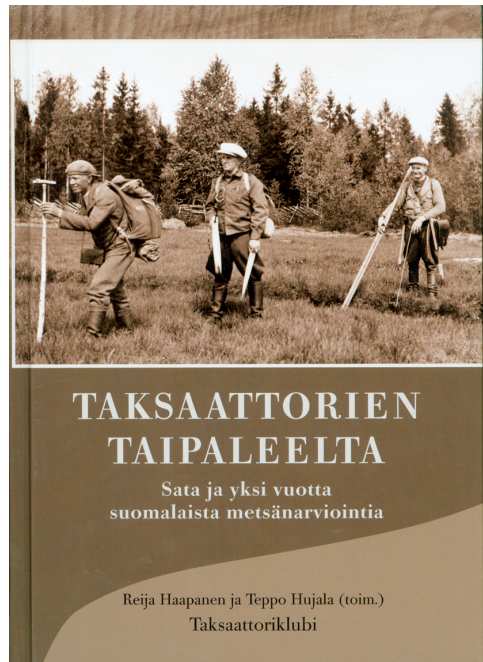
Metsänarvostelijan muuttuva kokovartalokuva

Perinnekeruusta historiateokseksi

Suomen Metsätieteellisen Seuran alaisuudessa toimivassa Taksattoriklubissa on jäsenenä poikkeuksellisen ahkeria metsäasiantuntijoita, jotka ovat paneutuneet omien tutkimus- ja asiantuntijatehtäviensä lisäksi myös oman sektorinsa kehittämiseen muuttuvassa maailmassa. Aikaansaadun kirjan esipuheessa Tuula Nuutinen asettaa motoksi ”Tunne menneisyytesi, niin ymmärrät paremmin itsesi – ja tiedät tänään paremmin, mitä huomenna voi tapahtua”. Koottu tieto ei ole jäänyt vain tälle sisäpiirille, vaan kirjoittajat – lukumäärältään 46 – tarjoavat perehtyneisyytensä lähes 400 sivun laajuisena teoksena muidenkin iloksi ja sivistykseksi.

Kirjan kerrotaan syntyneen Taksattoriklubin perinnekeruuprojektin tuloksena (s. 3). Itse asiasta kuultuna vanhemman polven taksattorien aikalaistodistukset on arvokas, sydämensivistynyt osio kirjaa. Sen vuoksi on harmillista, että yhden keskiössä olleen, Aarne Nyysösen, henkilökuva on kirjasta jätetty heikoin perusteluin pois. Alkusanoissa tosin mainitaan peräti kahteen otteeseen erillisteoksena toimitetut Aarne Nyysösen muistelmat, mutta kirjallisuusviitettä ei anneta – ei edes alaviitteen muodossa. Vaikea on löytää ”Telluksen taksattoria” – jollei edes kirjan nimeä satu tietämään. Itse löysin viitteen vasta sivulta 380 (Haapanen ym. 2008). On murheellista, että arvostamani tutkijan, opettajan, hallintomiehen ja ystävän henkilökuva – luultavimmin täysin vahingossa – kätettiin näin perusteellisesti!

Haapanen, R. ja Hujala, T. (toim.): **Taksattorien taipaleelta. Sata ja yksi vuotta suomalaista metsänarvointia.** Taksattoriklubi 2009. 384 s. ISBN 978-952-92-6029-4.



Kuten jäljempänä voidaan todeta, perinnekeruusta kehkeytyi kuitenkin täysmittainen historiateos: taksattori sai liivien sijasta täyden virkapuvun.

Mikä ihmeen taksaattori?

Kirja määrittelee taksaattorin metsänarviointiin tai metsäsuunnitteluun koulutuksensa saaneeksi ja sen parissa työskenteleväksi asiantuntijaksi (s. 15). Annetaan myös ymmärtää, että taksaattori olisi ollut Metsähallituksen metsänarvostelijan vanha ammattinimike. Pieni otos Kansalliskirjaston historiallisesta sanomalehtikirjastosta osoittaa kuitenkin, että alun perin 1800-luvun nimitysuutisissa virkanimike on aina ollut metsätaksaattori. Vuonna 1914 ilmestyneessä Tietosanakirjan 6. osassa on viite sanasta metsätaksaattori artikkeliin metsänarvostelija (jota nimitystä pidettiin jo silloin suositeltavampana): ”virkailija Suomen kruununmetsätalouden palveluksessa, jonka toimenä on osaksi itsenäisesti osaksi metsänhoidontarkastajan apulaisena toimittaa metsänarvostelutöitä kruununmetsissä ... Metsänarvostelijan nimitys on myös sillä virkamiehellä Metsähallituksessa, jonka toimenä on johtaa tämän viraston karttatöitä.”

Yleiskielessä taksaattori-termin käsitteisisältö on kuitenkin laajempi. Kuten kirjassa (s. 23) todetaan, taxare (lat.) tarkoittaa arvonmäärittystä, arvioimista. Suomen kielen etymologinen sanakirja selittää mainitun verbin tarkoittaneen alun perin arvioimista käsillä tunnustellen. Svenska Akademiens ordbok³in mukaan taxator on henkilö, joka (ammattimaisesti) suorittaa arvonmäärittystä eli on arvioitsija.

Metsällisissä yhteyksissä käytettynä ammattinimike sidotaan kuitenkin arvioinnin kohteeseen: skogstaxator⁴in tuli kyetä silmävaraisesti arvioimaan puuston tilavuutta ja runkolukua pinta-alayksikkö kohden. Myös saksankielisellä kielialueella etuliite metsä- on mukana: Forsttaxator (nykyään mieluummin Forsteinrichter).

Metsätieteen päivän (4.11.2010) pääotsikkona oli tänä vuonna ’Luonnon monimuotoisuus ja metsien kestävä käyttö’. Antti Reinikaisen alustuksessa esitettiin ajatus siitä, että kasviyhdyksuntien harvinaisuusarvoja voitaisiin pisteyttää luonnonarvokupan pohjaksi. Menettely vaatisi metsä- ja suolajiston ’pikkuharvinaisuuksien’ noteeraamisen todella uhanalaisten lajien lisäksi. Kasvillisuustaksatorian merkitys korostuu!

Taksaattorin takseerauskohteet voivat siten olla moninaiset. Metsätieteiden sisälle lyhentynyt nimitys taksaattori on tietysti naseva. Lyhentyneen

muodon päätyminen sekä klubin että kirjan nimeen olisi voitu lyhyesti perustella jo alkusanoissa.

Metsätaksaattorien osaamisalueet

Kirjan ensimmäisessä luvussa taksaattorin ammatikuvaa pyritään jäsentämään laajasti ymmärretyn metsänarvioimistieteen tutkimus- ja opetusalan sisällä (s. 15–19). Taksaattorien todetaan jakautuneen inventoijiin, puuston kasvun ja kehityksen mallittajiin sekä suunnittelijoihin. Osaamisaluettaan, jota kirjassa tosin kutsutaan elinpiiriksi eli siis reviiriksi (s. 18), jotkut taksaattorit ovat laajentaneet myös osallistavan ja monitavoitteisen metsäsuunnittelun suuntaan (ks. myös luku 5.4). Tällöin taksaattori on joutunut perehtymään metsän ja maapohjan lisäksi ihmisten rooliin metsien käyttäjinä: osaamisalue on laajentunut kattamaan koko ekososiaalisen systeemin!

Oleellinen lisä taksaattorin nykyisen osaamisalueen ymmärtämiseen tulee vasta kirjan lähes viimeisillä sivuilla: ”...taksaattorit ovat ...*asiakassuuntaumeita*, mutta *tiedelähtöisiä*” (s. 364). Taksaattori on artikkelin kirjoittajien visiossa ”...rooliltaan *luonnonvaratiedon asiantuntija* ja *vaihtoehtojen pohdituttaja* eli metsänomistajan tai yhteiskunnan valtuuttama *synteesin laatija* ja *toimintasuositusten esittelijä*.” Voisiko asiaa enää selvemmin tai kauimmin sanoa!

Taksaattorit ja liiketieteilijät

Käsitykset siitä, kuuluuko esim. metsänarvonlaskenta metsänarvioimistieteen (s. 16) vai metsätalouden liiketieteen piiriin (s. 58–64), näyttävät vaihtelevan.

Onkohan kyse koulukuntaerimielisyyksistä vai taaksaattoreiksi lukeutuvien omasta ”kissanhännän nostosta”, kun luku metsäomaisuuden kiinteistönarvioinnista päättyy toteamukseen (s. 64): ”On odotettu, että metsäekonomistit ja liiketaloustieteilijät olisivat tuoneet käyttöön keinoja metsäkiinteistöjen arviointiin, mutta todellisuudessa asia on jäänyt taksaattorien ja maanmittareiden harteille.”

Maanmittarit ja metsänhoitajat

Maanmittareiden ja metsänhoitajien toimenkuvia yhdistää metsäomaisuuden kiinteistöarviointi, jolle kirjassa onkin annettu monen sivun laajuinen tietoikkuna (s. 58–64). Maanmittarit joutuivat aina 1800-luvun loppupuolelle saakka vastaamaan kiinteistöjen arviointiin liittyvästä maapohjan jyvityksestä. Mikko Huhtamiehen (2008) Maan mitta-teoksen mukaan maanmittarit olivat varhaisempina aikoina valmistuneet ammattiin lähinnä oppisopimusteitse. Tosin myös yliopistollisia opintoja heillä saattoi olla matematiikassa ja geometriassa.

Matti Leikola (1998) kertoo esipuheessaan C.W. Gyldeńin (1853) teoksen 'Handledning för Skogshållare i Finland' suomennokseen, että ”vuonna 1855 annetun maanmittausohjesäännön mukaan maanmittausoppilaiden tuli olla Aleksanterin-yliopiston kirjoissa ja siellä suorittaa tutkinnot mm. autuudenopissa, kasviopissa ja erityisesti maataloudelle tärkeiden puulajien tuntemisessa... mutta varsinaista metsätaloudellista opetusta he eivät ammattiaan varten saaneet”. Taksattori-kirjan tulkinta (s. 59), jonka mukaan maanmittarit olisivat olleet maamme ensimmäisiä koulutettuja metsänhoitajia, saattaa siten olla liioitteleva.

Maanmittauksen ja metsänhoidon yllähallituksen ylitirehtööri C.W. Gyldeńin ansiot metsänhoidon ja -arvioinnin alalta on toki tunnustettava. Metsänhoitolaitoksen vakiinnuttua virkaan nimitettäviltä metsänhoitajilta edellytettiin erillinen virkatutkinto, mutta maanmittareita heidän ei tarvinnut olla. Evon metsäopistossa metsänhoitajien koulutus käynnistyi 1860-luvulla.

Vuodesta 1879 maanmittareiden opinahjo on Suomessa ollut Polytekninen opisto, joka muuttui Teknilliseksi korkeakouluksi vuonna 1908. Valmistuneita maanmittareita kutsuttiin maanmittausinsinööreiksi. Vasta vuodesta 1933 alkaen maanmittausosastolta valmistui diplomi-insinöörin tutkinnon suorittaneita maanmittausinsinöörejä.

Yrjö Ilvessalon ajoilta, 1930-luvun alusta, hallussani on isäni luentomuistiinpanot, jotka osoittavat metsätalouden opetuksen olleen sisällöllisesti varsin kattava Teknillisen korkeakoulun maanmittausosastolla. Ilvessalon jälkeenkin metsätalouden erikoisopettajina on toiminut eteviä metsäntukijoita, jotka kirjassa mainitaan nimeltä (s. 62). Lienee lipsahdus,

että yksi on joukosta poissa: Kustaa Seppälä, jonka aikana osallistuin itsekin opettajana maanmittaus-tekkarien kenttäkursseihin. On harmillista, että maanmittariopiskelijoiden metsäopintoihin kuulunut kenttäkurssi on supistunut yksipäiväiseksi retkeilyksi!

Poikkeavia näkökulmia

Kun on lukenut kirjan kannesta kanteen, voi havaita, että taksattorien tehtävät ovat todella olleet moninaiset. Urapolku on saattanut johtaa taksattorin tutkimuksen ja opetuksen piiristä esim. mielipidevaikuttajaksi ja eräillä yhteiskunnallisesti valveutuneilla jopa suoraan poliittisiksi päätöksentekijöiksi. Tämä jos mikä osoittaa ammattikunnan laaja-alaisuutta.

Toisaalta kuitenkin näyttää siltä, että todellisiksi taksattoreiksi on kelpuutettu vain kangasmaiden tallajia. Suometsien kasvua ja rakennetta tutkineet on unohdettu. Tai sitten on ajateltu, että turvemaiden sukkessiometsien rakenne ja kehitysdynamiikka on niin epäsäännöllinen, että puhdasoppista taksattorista tutkimusta on mahdotonta tehdä. Puuston ja pintakasvillisuuden muutoksethan ovat seurausta kasvupaikan muutoksista sekä luonnontilaisilla soilla (hitaat muutokset) että metsäojituilla soilla (nopeat muutokset). Olisi myös ollut mielenkiintoista nähdä, olivatko artikkelin laatijat mahdollaneet taksattoritieteissä väitelleiden joukkoon (yht. 72 henkilöä) yhtään suopuustojen tutkijaa (s. 48)!

Lopputulema

Kirjan luettuaan voi todeta, että iso osa kirjan kuuteen päälukuun jakautuneista kirjoituksista on täysin itsenäisiä asiantuntija-artikkeleita, joiden yhteydet perinnekerauprojektiin ovat varsin löyhät. Ja hyvä niin. Muistelusten lisäksi artikkelikokoelma kattaa laaja-alaisesti ymmärretyn metsänarvioinnin sekä metsätalouden suunnittelun ja järjestelyn koko aihealueen. Kirjoittajat, joiden joukossa on tutkimus-alansa ylivertaisia asiantuntijoita, todella tietävät, mistä kirjoittavat.

Kirjoittajien suuri lukumäärä aiheuttaa osin päällekkäisyyttä ja tekstien tyyli vaihtelua. Toimittajat ovat itse oivaltaneet ennakkoehkäistä tähän kohdis-

tuvan kritiikin: kirjan sisäinen diversiteetti selitetään vahvuudeksi ja sisällön rytmitykseksi. Kirjan sisäiset viittaukset on tehty lähinnä alaluvun tai tietoikunan tasolla, joka on luonnollisesti helpottanut toimittajien työtä. Kirjallisuusviittausten käytänteissä hyväksytyt sekamallit kiusannee eniten lukijaa, joka lukee kirjan kannesta kanteen.

Kirja on selvästi tietokirja – historiateos. Luettavaksi ja arvioitavaksi tuodaan ”kuluvan vuosituohannan ensimmäinen yritys suomalaisen metsänarvioinnin historiaksi”, todetaan alkusanoissa vaatimattomasti. Eikä hanke ole suinkaan jäänyt pelkäsi yritykseksi. Asiahakemisto tai avainsanaindeksi olisi nostanut kirjan käytettävyyttä tietokirjana oleellisesti. Henkilöhakemisto olisi ehkä toimittajille paljastanut, että teoksesta on sittenkin unohtunut tai jopa tahallaan unohdettu joitakin tieteenalan oleellisia osia.

Kirjallisuutta

- Gyldén, C.W. 1998. Suomalaisen metsänhoidon opas (suom. Matti Leikola). Metsälehti Kustannus. 158 s.
- Haapanen, R., Hujala, T. & Poso, S. (toim.). 2008. Telluksen Taksattori: ylijohtaja, professori Aarne Nyssönen. Taksattoriklubi. Metsävarojen käytön laitoksen julkaisuja 42. 146 s.
- Huhtamies, M. 2009. Maan mitta. Maanmittauksen historia Suomessa 1633–2008. Maanmittauslaitos, Edita. 549 s.
- Häkkinen, K. 2004. Nykysuomen etymologinen sanakirja. WSOY. 1633 s.
- Kansalliskirjaston historiallinen sanomalehtikirjasto 1771–1909. <http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti/secure/main.html>
- König, E. 1972. Nachschlagewerk für die holzwirtschaftliche Praxis. Holz-Lexikon, Band II. Stuttgart.
- Leikola, M. 1998. C.W. Gyldén ja hänen oppikirjansa Suomen metsien hoidosta. Suomentajan selitysosa C.W. Gyldénin yllä mainittuun kirjaan (s. 7–23).
- Svenska Akademiens ordbok 2003. Taxator. <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

■ Prof. emer. Juhani Päivänen
Sähköposti: [juhani.paivanen\(at\)helsinki.fi](mailto:juhani.paivanen(at)helsinki.fi)